

Българската енергетика през 2022:

неочаквани аварии, законотворчество на парче и „брюкселска тояга“

- **През 2022 година завърши „студената енергийна война“ на Путин срещу Европа. Започна горещата. България се оказа в ролята на „посредника“ от филма¹.**
- **Постното енергийно законодателство отново не даде енергийна свобода на гражданите и заплаши с провал Плана за възстановяване и устойчивост**

През 2022 г. започна новият етап на енергийната война на Русия срещу Европа – горещата война на Кремъл срещу Украйна! Заедно с новите проблеми, щракна и капанът на дългогодишните слабости на българската енергетика. Сега те лъснаха в своята цялост и всеобхватност; при това лъснаха и тези, които ги поддържаха през годините. Последните стигнаха дотам, че да обявят някои от тези проблеми за спасителни, да обявят, че благодарение на замърсяващата въглищна енергетика, България се е проявила едва ли не като енергиен спасител на Балканите.

***

Да припомним контекста, който често остава забравен. Путин започна енергийната война срещу ЕС преди 10-15 години. Бавно и полека, подготвяйки се за нападението срещу Украйна, той започна политиката на разединяване на ЕС по линия на цените при доставките на газ, строителство на нови тръбопроводи, обвързване на държави като Унгария (разширяването на АЕЦ „Пакш“, „Южен/Турски поток“), Сърбия („Южен/Турски поток“) и Турция (тръбопроводи, АЕЦ плюс военните действия в Сирия) с енергийния империализъм на Русия. Не бяха подминати Австрия, Италия, Германия („Северен поток 2“), Великобритания, Нидерландия, Швейцария...

С избора на сегашните Парламент и Комисия през 2019 г., Европейският съюз прие за своя дългосрочна политика за развитие т. нар. „Зелена сделка“ („Зелен пакт“). Освен, че цели постигането на енергиен преход към по-чисти, безопасни и достъпни енергийни решения, тя води и до намаляване зависимостта от външни енергоносители

1 „Синьо лято“.

Проектът "Граждани и експерти за прилагане на зелените закони", се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проекта е чрез повишаване на ангажираността на гражданите и околната среда и участието им при формулирането на политики да постигнем балансирано развитие и устойчиво използване на природните ресурси.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение за изследователски практики и при никакви обстоятелства не може да се приема, че той отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България. www.activecitizensfund.bg

(най-вече от Русия) и по-голяма ефективност при използването на енергията и ресурсите за производство, както и опазването на биоразнообразието. Това беше ясен сигнал, че Европа няма да се поддаде на шантажа с природния газ, който ставаше все по-видим.

2021 г. донесе резкия скок на цените на руския газ и в съчетание с компрометирането на френската ядрена енергетика и зимата без вятър в Западна Европа, цените на електроенергията удариха небето. Путин видя своя шанс и нападна Украйна на 24 февруари 2022 г. Изведнъж европейските лидери се оказаха в капана на една продължаваща война до границите на съюза и валящи отвсякъде пророчества за енергиен колапс. С напредването на войната започнаха координирани действия в опит да се намерят адекватни мерки за защита на гражданите и бизнеса срещу рискове и сривове в енергетиката, съчетани със засилващите се санкции срещу агресора, вкл. отказите от руски газ и нефт. Към днешна дата, макар и все още в риск, изглежда че повечето предприети и подготвени ходове в съчетание с мекия за сезона климат, работят в полза на Европа. Разбира се истинският стрес-тест ще бъдат дните (седмиците?) на истински студена зима, които могат да се очакват през първата третина на 2023 г. Не бива да забравяме, че снегът и студът имат своята роля за водния баланс, както и за вегетацията на растенията, така че ако сега се радваме на меката зима от енергийна гледна точка, то ако нещата продължат така, утре можем да се окажем с проблеми във водоснабдяването, хидроенергетиката и храните.

„Де е България“ в цялата тази война? Маркираме отново факта, че по време на управлението си Борисов и ГЕРБ се оказаха послушни маши на Путин, осигурявайки за сметка на българския бюджет (чрез заем) строителството на „Турски поток“, маскирайки цялото упражнение като изграждането на „Балкански газов хъб“. България до последно продължи своята зависимост от „Газпром“ и „Лукойл“, позволявайки и на двете компании буквално да тероризират гражданите и бизнеса чрез цените и износа на капитал преди данъчното облагане. В комбинация с натрупаните стотици милиони дългове на ТЕЦ „Марица Изток“ и „Топлофикация София“, продължаващото мръсно производство на централите, свързани с Ковачки и засиления интерес към малки и големи фотоволтаични централи, дойде 2022 г.

***

Като цяло, през 2022 г. енергийният сектор устоя на напрежението да не се срути, въпреки че имаше и такива опити. Изненадващата авария на **ПАВЕЦ „Чаира“** в края на март при изпитания на една от турбините, извади цялата централа от енергийния микс. Вероятно централата ще бъде извън строя през по-голямата част на 2023 г.², което може да се окаже най-ефективният саботаж срещу българската енергетика през последното десетилетие. Да не говорим, че стойността на основния ремонт се оценява на милиарди левове.

Двукратно – на 30 октомври и на 9 декември – за ремонти беше спрян и **6-ти блок в АЕЦ „Козлодуй“**. Първият път – веднага след плановия ремонт и презареждането с гориво през октомври. И в този случай може да се търси ако не умисъл, то сериозни пропуски в извършването на плановия ремонт. За подобен вариант намеква и бившият шеф на централата Н. Михов. „Особеното в сегашния случай е, че течът е бил регистриран през септември 2022 г., преди блокът да бъде спрян за плановия годишен ремонт. Според мен проблемът трябваше да бъде отстранен по време на ремонта, но вероятно поради подценяване това не се е случило“ – казва Михов в интервю за „Медиапул“³.

---

2 https://www.capital.bg/biznes/energetika/2022/12/27/4432582_remonti_i_pak_remonti_na_energiinite_moshnosti_-/

3 <https://www.mediapool.bg/ne-sa-normalni-dve-avarii-za-okolo-mesets-v-aets-sled-planov-remont-news342927.html>

Парадоксално, войната превърна губещата държавна **ТЕЦ „Марица Изток 2“** в печеливша. Процесът започна още през 2021 г. и продължава и досега. Това даде основание на мнозина защитници на въглищната енергетика да злорадстват, че комплексът „Марица изток“ е енергийното спасение на България и Балканите и от подобна позиция да атакуват европейската „Зелена сделка“ и целите за намаляване на въглеродните емисии на България, чието постигане минава през затваряне на въглищни мини и ТЕЦ-ове.

Факт е, че стъписването и паниката от войната срещу Украйна, доведе до спешното връщане на мощности, работещи с въглища е някой европейски страни. В други – като в нашия случай – губещите започнаха да печелят от свръхвисоките цени. Това обаче продължава да става за сметка на загубата на човешко здраве и живот – тук и в Украйна. Макар да дава топлина и светлина, въглищната енергетика продължава да отнема най-ценното. Само фактът, че данните за здравния статус на работещите и населението в региони като „Марица изток“, са дълбоко прикривана тайна от десетилетия, пречи да се покажат реалните параметри на този проблем. А радостта от печалбите, резултат от смъртта на десетки хиляди жертви на една война, е най-обикновен цинизъм.

През 2022 г. станахме свидетели на първият реален опит да бъде спряна работата на **ТЕЦ „Брикел“** от страна на Министерството на околната среда и водите (МОСВ). От началото на прехода има яснота, а от подписването на договора за присъединяване на България към ЕС – и правно задължение – „Брикел“ да прекрати съществуването си. Но до тази година всички правителства от всички политически сили покриваха тази отровна язва, чието съществуване им се отплащаше с гласове на изборите и в Народното събрание. Трябваше начело на МОСВ да застане екип от ПП „Зелено движение“, за да може да се случи това малко чудо – държавата да изпълни своето отдавнашно задължение и да спре „Брикел“. Разбира се, „независимата“ съдебна система удобно отсъди срещу действията на министър Сандов и екипа му, в защита на Ковачки и близките му политико-икономически кръгове. Но вратата е отворена...

Енергийната криза оголи още една публична тайна – браконьерското изсичане на горите в България. Подлъгани от пропагандата, граждани и бизнес започнаха презапасяване с **дърва за огрев**. Това доведе до спекулативно увеличаване на цената им (както и на цената на пелетите) и до търсене на всякакви полузаконни и незаконни практики за снабдяване.

И България не беше подмината от кризата с доставките на **природен газ** от Русия⁴. На 24 април „Газпром“ спря едностранно доставките на газ за България. Следва спиране на доставките за повечето държави в ЕС. Голямата зависимост от природен газ в някои страни в Европа и съкратените доставки увеличиха неимоверно цените на газа, а оттам – и цените на електроенергията. Поради отворената търговия с газ и електрическа енергия България също не беше подмината от ценовите шокове, но тук имаше и действия, целящи да утежнят още повече ситуацията. Продължаващото бавене на пуска на интерконектора с Гърция е едно от тях. И ако вината на Борисов и ГЕРБ за това е отдавна изяснена (има непотвърдена информация, че Русия е предприела различни действия в Гърция и в България за да забави съществено строителството), то своята отговорност носят и служебните правителства от 2021 г. и редовното на четворната коалиция. Те можеха да дадат тласък в последните две години, но липсата на опит и смелост, предоверяването (а и вътрешните саботажни) им попречи да сторят това и да изпреварят поне някои от събитията. Все пак правителството на

---

4 Макар и с малък ефект върху енергетиката (газът заема под 15% от крайната енергийна консумация), темата задръсти медийното пространство и социалните мрежи, като голям процент от материалите бяха пълни с откровени глупости и явна пропаганда. Това за пореден път доказва, че и из медиите, и из мрежите се вихрят поръчкови автори и коментатори, а журналисти и редактори не разбират къде са важните въпроси на енергетиката. Позитивният ефект беше, че лъснаха публичните лица на Путин в България, но това не доведе до тяхното остракиране или санкциониране.

Кирил Петков осигури в критичния юни два танкера втечен газ от САЩ, с което не допуснаха прекъсването на доставките.

Сегашното служебно правителство провали като че нарочно започналите от правителството „Петков“ преговори за доставката на други 7 танкера с втечен газ, като прие само един. Последвалите действия в този сектор сочат, че правителството от самото си назначаване се опитва да задържи България под контрола на „Газпром“ и Русия. Това, че все пак успяхме да се измъкнем от такава съдба (засега?) до голяма степен се дължи на външни фактори от Европа и САЩ.

Редовното правителство като че ли загърби проблемите с **нефта и цените на горивата**. То обаче направи неппростимата грешка да поиска – и получи – дерогация за санкциите срещу доставките на руски петрол с две години. На тази основа служебното правителство направо се опита да затвърди монопола на „Лукойл“ във вреда на България. В края на годината президентът Радев заговори за откровено лошата идея за нефтопровод „Александруполис – Бургас“, уж като опит да се гарантират доставките на нефт за рафинерията. Това измамно решение, което е изцяло в интерес на Русия, беше подкрепено от няколко парламентарни групи, което за пореден път доказва липсата на отговорно мислене сред депутатите.

През годината открито се заговори за огромния интерес към изграждането на нови **ВЕИ мощности**. Според Електроенергийният системен оператор (ЕСО) само до началото на м. август е имало подадени заявления за изграждане на нови над 24000 МВт такива мощности⁵. Тази иначе позитивна тенденция повдигна много въпроси – за облекчаване на процедурите за изграждане на малки ВЕИ-инсталации за собствени нужди на гражданите и бизнеса, за развитието на мрежите, за инсталациите за съхранение на енергия, за постепенно ликвидиране на регионалните монополи, за енергийните кооперативи, за проблемите между ВЕИ и опазването на биологичното разнообразие и десетки други. За някои от тях от „Зелени закони“ писахме през годината, по други продължаваме конкретна работа с колеги, юристи и политици. Очаквайте и през следващата година да продължим темата както с публикации, така и с предложения за подобряване на законодателството в сектора.

***

Говорейки за законодателството в енергетиката през 2022 г., трябва да отчетем няколко момента:

- постоянната вече политическа криза в страната доведе до невъзможност да се конституират правителствени и парламентарни мнозинства с ясни дългосрочни цели за реформи в енергетиката;
- много политици се стремят да внасят законопроекти, които ще допринесат за повишаване на личния им имидж в краткосрочен план (за следващите избори), а не да работят за цялостни, дългосрочни решения, изискващи упорито „копаене“;
- министри и депутати бягат от законодателно уреждане на енергийната трансформация и се концентрират върху предложения с непосредствени или поне ясно изразени финансови параметри, като в някои случаи дори загърбват физическата стабилност на системата.

С други думи: пари и имидж вместо справедлив преход, енергийна трансформация и участие на всеки, който желае.

---

5 <https://3e-news.net/bg/a/view/36002/proektni-zajavlenija-za-izgrajdane-na-novi-vei-za-nad-24-000-mw-instalirana-moshtnost-sa-postypili-v-eso-do-nachaloto-na-avgust-2022-g>

През годината станахме свидетели на няколко добри и няколко не толкова добри предложения за промени в действащи закони. Повечето от тях обаче забуксуваха в комисиите на Народното събрание някъде между първо и второ четене. В мандата на 47-то НС бяха приети само две промени:

в Закона за енергетиката бяха направени промени, с които се промени структурата и съставът на КЕВР. Целта беше да се избере „правилният“ председател на Комисията, доколкото мандатът на предишния председател беше изтекъл, но имаше съмнения, че няма как да бъде избран нов, който да подкрепя (или поне да не пречи на) политиката на четворната коалиция. От „Зелени закони“ коментирахме, че тези промени са направени „на ръба на закона“: „Политическите назначения засилват опасенията, че целта на персоналните промени не е подобряване качеството на работа на комисията, а просто смяна на политическата ѝ „шапка“⁶. Впоследствие със свое решение⁷ Конституционният съд обяви за противоконституционен изборът на председател на КЕВР.

в Закона за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ): за разрешаване на облекчено изграждане на „енергийни обекти за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници върху покривни и фасадни конструкции на сгради, присъединени към електропреносната, електроразпределителна или затворена електроразпределителна мрежа и върху недвижими имоти към тях в урбанизирани територии, енергията от които ще се използва само за собствено потребление, като общата инсталирана мощност на енергийните обекти може да бъде до два пъти размера на предоставената мощност, но не повече от 5 MW.“ Тази промяна облагодетелства най-вече инвеститорите в обекти със сравнително големи финансови параметри. В съчетание с правото да генерират два пъти повече мощност, отколкото получават от мрежата, това автоматично ги прави производители на електроенергия за пазара, а от друга страна пречат изграждането на множество малки ВЕИ-инсталации за собствени нужди в същите урбанизирани територии.

През изминалата година и в законодателството, свързано с енергетиката, се случи „малко чудо“, което изглежда ще има по-дългосрочен ефект. Вероятно за пръв път неправителствени организации, които не са свързани пряко със сектора (работодатели, синдикати, енергетици) предложиха два законопроекта, чието приемане би променило развитието на българската енергетика.

Първото предложение – на „Зелени закони“, „Грийнпийс“ и Обществения център за околна среда и устойчиво развитие (ОЦОСУР) – Варна, с помощта на юристи от София и Варна, включва серия промени в ЗЕВИ, с които се облекчават процедурите за инсталиране на малки ВЕИ-инсталации за собствени нужди, дефинира се понятието „енергийна общност“ и се създават възможности за създаването и функционирането на такива общности. Проектът е крачка напред в сравнение с предложенията на Министерството на енергетиката, които просто преписват текстове от Директива 2018/2001/ЕС. Този законопроект в момента е на етапа на последна проверка от юристи се очаква веднага след новогодишните празници да бъде внесен от депутати от „Зелено движение“ и „Продължаваме Промяната“.

---

6 <https://www.zelenizakoni.com/novini/promenite-v-zakona-za-energetikata-kde-sa-pravilata-za-zasilvane-kontrolnata-deynost-na-kevr>

7 <https://www.zelenizakoni.com/novini/promenite-v-zakona-za-energetikata-kde-sa-pravilata-za-zasilvane-kontrolnata-deynost-na-kevr>

Центърът за изследване на демокрацията (ЦИД) внесе чрез депутати от ГЕРБ и от „Да, България!“ два идентични проекта на Закон за енергията от възобновяеми източници в морските пространства (ЗЕВИМП). Независимо, че този тип инвестиции се нуждаят от известни специфични регулации, текстът включваше някои силно неприемливи предложения, които вместо облекчаване, щяха да доведат до централизация, усложняване и корупция на инвестициите и работата на ВЕИ в морската акватория⁸. Добрата новина е, че има разбиране за необходимостта от сериозни промени и през 2023 г. се очаква те да бъдат изчистени и съгласувани между заинтересованите участници.

***

Един голям скандал и един голям проблем останаха скрити от очите на публиката през 2022 г. И двата са свързани с опасността от загуба на европейски средства.

Скандалът: Министерствата на енергетиката (МЕ) и на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) се скараха по махленски кое от тях да сложи ръка на парите от фонда за справедливия преход (ФСП). През 2020 г. правителството на Борисов определи МЕ като отговорното министерство за изготвянето на териториалните планове за справедлив преход (ТПСП), на чиято база следва да се определят и инвестициите във трите въглищни региона. МРРБ пък трябваше да управлява тези средства през новата програма „Региони в развитие“. Нито ТПСП станаха както трябва, нито управлението на парите се получи достатъчно прозрачно и адекватно и средствата от ФСП изпадна от програмата. Резултатът: България **загуби** авансовата вноска от около 150 милиона евро. Пари, предназначени за преквалификация и нови работни места на заетите в добива на въглища и работещите в ТЕЦ, за нови инвестиции във въглищните региони. Подобно развитие е поредният саботаж срещу енергийните реформи, заложили в българските и европейските документи, срещу цялата визия за зелена и справедлива енергийна трансформация.

А големият проблем е как България смята да използва възможностите за финансиране на REPowerEU. През цялата година публичността за това, какво България смята да прави по този план не беше достатъчна. Няма и никаква яснота как ще се процедира с избора на проекти, прехвърлянето на средствата от други програми и фондове и как всичко това ще се впише в Плана за възстановяване и устойчивост⁹. Можем да прогнозираме поредната серия скандали, удари под кръста и опити за подпъхване на проекти, нямащи нищо общо с целите на „Зелената сделка“.

***

Що се отнася до „брюкселската тояга“, тя се видя в твърдия подход спрямо (не)изпълнението на задълженията на България за провеждането на реформите, свързани с получаването на средствата по Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ). Изглежда все още много голям брой политици и още по-голям брой бюрократи, от които зависят тези реформи, не разбират ясното послание: за прилагането на механизма за възстановяване и устойчивост няма „План Б“. Или изпълняваш това, което сам си обещаеш, или губиш средствата. България беше на път да загуби авансовото плащане, но след големи усилия успя да си „напише домашното“ и авансът беше одобрен от Европейската комисия в началото на ноември. Политическият хаос и опити на президента да управлява задкулисно България са на път да провалят

---

8 <https://www.zelenizakoni.com/novini/vnasyame-v-parlamenta-stanovishche-sreshchu-zakona-za-morskite-vei>

9 https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/ikonomika/2022/11/09/4413495_planut_zh_vuzstanoviavane_shte_se_promenia_zaradi/

всички следващи реформи и инвестиции до края на срока на действие на НПВУ – 2026 г. Като капак на политическите проблеми, блокиращи изпълнението на НПВУ, в края на годината синдикати, работодатели и политици (вкл. действащи зам.-министри и кметове) учредиха странната „Коалиция „Анти 40%“. Те директно поискаха отказ от целта за намаляване с 40% на емисиите от парникови газове до 2026 г. и промени в НПВУ в тази посока. Техните действия вероятно ще се засилят при дискусиите, свързани с включването на проекти по REPowerEU в НПВУ. Ако правителството „Петков“ се беше съгласило да подкрепи създаването на граждански Комитет за наблюдение на НПВУ, както група граждански организации предложихме още на 12-ти януари 2022 г.¹⁰, днес може би щяхме да имаме няколко проблема по-малко и няколко отворени и реализиращи се мерки по плана повече.

***

Изпратихме една объркана, рискова година за българската енергетика. 2021 година ни остави високите цени на природния газ и електроенергията и мораториума върху цените на електроенергията, топлоенергията и ВиК услугите. 2022 година дойде с войната на Русия срещу Украйна, превърнала „енергийната студена война“ на Путин срещу Европа в гореща. Това разбърка картите и докара до ступор много от лидерите на големи и малки държави не само то Европа. Те най-сетне провидяха, че загубеното десетилетие, през което ЕС изпусна да направи **радикални промени** в енергийния сектор, така че да намали зависимостта си от Русия, донесе своите горчиви, смъртоносни плодове. Добрата новина е, че макар и бавно, войната доведе до така необходимото сплотяване и работа в една посока, за да се търсят работещи решения. Изненадващо за агресора, Европа не падна на колене пред спрените енергийни доставки и засилва военната (вкл. енергийна) помощ за Украйна.

В тази ситуация, България продължи да се люшка. Дори заявената уж ясна и достойна политика на четворната коалиция, беше торпилирана от БСП и ИТН. Лесно и невярно би било да обвиним войната срещу Украйна или слабостта на ЕС за това. Реалните проблеми, както често се случва, са тук, при нас. Защото дилемата „устойчиво енергийно бъдеще или енергийна мафия“ не е премахната. Напротив, тя се оголи и фронтите бяха ясно очертани.

Войната и свързаните с нея първоначални изненада и стъписване, както и някои мерки, свързани с отлагане във времето на действия за енергийния преход в други страни, само дадоха фалшиви илюзии, че всичко ще продължи както досега. Че ще се върнем отново към доминацията на въглищата, атомния разпад, нефта и газа. Към големите (свръх)печалби за сметка на гражданите и малкия и среден бизнес. Към далаверите и огромната корупция. Не само няма как да се получи, но ЕК по различни поводи излезе с ясното послание, че „Зелената сделка“ няма да бъде жертвана заради Русия и Путин. България не може да заеме друга позиция.

Добрите уроци от енергийната 2022 година за България идват от другаде. Тези, които работиха за дълбоки, съществени, дългосрочни промени в сектора, за чиста, безопасна и достъпна енергия, за свободно и лесно производство на енергия за собствени цели на гражданите и бизнеса, получиха възможността чрез институционални и граждански действия да придвижат процеса напред. Да участват, макар и ограничено в някои процеси и механизми на държавното управление. Да предлагат решения и да ги отстояват на най-високо ниво. Не успяха докрай, но натрупаха опит и започнаха да работят по-често заедно. Дали са се поучили от грешките и слабостите, от прекалената любезност и излишният страх от институциите, предстои да видим.

---

10 Предложението е от името на Коалиция „За да остане природа в България“, Коалиция „За зелен рестарт“ и „Зелени закони“. <https://www.zelenizakoni.com/novini/komitet-za-nablyudenie-na-plana-za-vzstanovyavane-i-ustoychivost-vzmozhnost-za-poveche>

2023 г. също ще бъде трудна. В някои отношения дори по-трудна. Особено ако войната се затегне. На този фон предстои да видим дали заявената от ЕС твърдост да следва посоката, зададена със „Зелената сделка“, ще устои. И дали българските привърженици и противници на енергийния преход ще могат да стигнат поне до някакво разбиране за обща посока за развитие на държавата или ще продължим срутването надолу. Защото политическата хавра, която движи това срутване, се подхранва **и** от желанието да не се допусне справедлив и зелен енергиен преход, да се запази статуквото в българската енергетика. Статуквото, хранещо се от корупцията, която руши България. Статуквото, иззад което наднича сянката на Кремъл.